СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 214. Джерзи Сіті, Н. Дж., второк, 15. вересня, 1925. VOL. XXXIII. No. 214. Jersey City, N. J., Tuesday, September 15. 1925. THREE CENTS

Заповідають страйк майнерів мягкого вугля.

ВАШИНҐТОН, 13. вересня. — Федеральний уряд довідується, що майнерська юнія може легко викликати страйк майнерів мягкого вугля, щоби в сей спосіб помогти майнерам твердого вугля в їх боротьбі за новий контракт.

Урядники не кажуть, звідки вони дістали сю інформацію, яку урядники майнерської юнії заперечують.

Тимчасом, як такі чутки кружляють з урядових кругів, Пиншов, ґубернатор Пенсилвенії, відбуває конференції з властителями та представниками майнерської юнії. Ґазети кажуть, що він шукає за способом, якби йому посередничити в сьому страйку та довести до його закінчення.

КУЛИДЖ КАЖЕ РОЗВЕСТИ СЛІДСТВО НАД ЛЕТНИЦТВОМ.

ВАШИНҐТОН, 13. вересня. — Президент Кулидж установив спеціяльну слідчу раду для прослідження причин недавних нещасть у летництві, а спеціяльно питання, чи їх причиною було недбальство урядників департаменту фльоти й армії, як се кажуть навіть деякі військові, приміром полковник Мичел.

ПОПАЛИ НА ШАЙКУ ПОЧТОВИХ ЗЛОДІЇВ.

БОФАЛО, Ню Йорк, 13. вересня. — Аґенти федерального уряду арештували тут 7 людий, які мають належати до шайки почтових злодіїв, котра обрабувала американський почтовий уряд на яких два міліони долярів.

Члени шайки всі служили урядниками на ріжних зелізницях. В хатах арештованих найдено краденого товару вартости яких сто тисяч долярів. Шайка „працювала" вже три роки, і аж тепер удалося її відкрити. Яких 15 людий, що також належало до шайки, ще не арештовано.

СТРАЙК ШКІЛЬНОЇ ДІТВОРИ.

ПАСАІК, Ню Джерзі, 12. вересня. — За згодою своїх родичів вийшло на страйк коло пів сотки дітий з публичної школи ч. 2. Причиною страйку те, що діти сподівалися, що вони будуть ходити до нового шкільного будинку, а тимчасом їх призначено до старого, положеного дальше від нового.

РОСХОПЛЮЮТЬ ЗЕМЛЮ НА ФЛОРИДІ.

ВАШИНҐТОН, 13. вересня. — Американський народ зацікавився так землями в стейті Флориді, що департамент нутрішних справ уважав за потрібне оголосити, що всі публичні землі в сьому стейті вже розібрані, бо 10,200 акрів публичного ґрунту, які ще не роздані, уряд думає лишити на власність народа. Ся нероздана публична земля має мати величезну вартість, бо се прибережні простори.

ПОВІСИВСЯ ПІДЧАС ЗАБАВИ.

НЮ ЙОРК, 13. вересня. — Джан Барі, 12-літний хлопчина, забавляючися в кухні мешкання своїх родичів, привязав до ґазової лямпи смик на собак та станув на підставлену бочку, видно представляючи собі, що він має якусь страшну пригоду з Індіянами. Підчас сього бочка, на котрій він стояв, перевернулася, а хлопчина повис на ремінци. Коли його брат, що спав в другій комнаті, пробудився, хлопчина вже був зимний.

ВІДІЗДЖАЮТЬ ДО СТАРОГО КРАЮ.

НЮ ЙОРК, 13. вересня. — На ріжних пасажирських кораблях, що тепер виїзджають до Европи, нараховано 125 майнерів твердого вугля, котрі вжили завішення праці в копальнях, щоби відвідати свій рідний край.

Найбільше з них поїхало до Італії, Чехословаччини й Польщі.

ЖИДІВСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ В СПРАВІ КОЛЬОНІЗАЦІЇ УКРАЇНИ.

ФІЛАДЕЛФІЯ, 13. вересня. — Вчера почалася тут двотижнева конференція жидівських діячів Америки в справі допомоги жидівській кольонізації на Україні, Білій Руси й Криму.

Конференція має вирішити питанне, чи американські Жиди мають дати на сю кольонізацію 15 міліонів долярів. За кольонізацією заявляються прихильники московського большевицького уряду, який попирає сей плян, а проти заявляються сіоністи, на котрих думку кольонізація небезпечна для самих Жидів.

Обєднання Українських Орґанізацій в Америці вислало на конференцію письмо, в котрім звертає увагу американських Жидів на факт, що жидівську кольонізацію України інспірує московський уряд та що через те попиранне сеї кольонізації Жидами не може причинитися до мирного співжиття Українців з Жидами.

Жидівський міліонер з Шикаґо Розенвалд дав на ціль кольонізації один міліон долярів.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ЧЕРВОНИЙ ХРЕСТ ВИХВАЛЮЄ МАЛОГО ХЛОПЦЯ.

ВАШИНҐТОН, 13. вересня. — Американський Червоний Хрест написав до японського хлопця Ґенічіро Ямада з Токіо листа, в котрім хвалить його як взір самопожертвовання.

Сей хлопчина, довідавшися про землетрус в Санта Барбара в Каліфорнії, вислав до Червоного Хреста на допомогу жертвам землетрусу всі свої гроші, які він заощадив собі за рік. Було їх на американські гроші півтора доляра.

Хлопчина писав у листі до Американського Червоного Хреста, що він дає свою жертву, памятаючи на щирі пожертвовання Американців на заратунок жертв японського землетрусу минувшого року.

УКРАЇНСЬКИЙ РАДІО-КОНЦЕРТ В НІМЕЧЧИНІ.

Д. Юрій Стецюк, студент університету в Франкфурті над Меном, в Німеччині, студіює також музику і свої музичні студії має покінчити сеї осени.

У Франкфурті д. Стецюк дав уже два радіоконцерти, на яких самий співав по 10 українських пісень. Концерти випали дуже гарно і викликали таке заінтересованне в музичних кругах того великого німецького міста, що музичні підприємці звернулись до д. Стецюка з предложенням, щоб уладив окремий вечір української пісні в одній з франкфуртських саль. На сьому вечері співав би лише д. Стецюк яко соліст в супроводі орхестри. Д. Стецюк має баритоновий голос.

ДОРОГОЮ АВАНТУР І ЗЛОЧИНІВ.

18-літну Ерму Джонс, з Арнпріон, Онт., приловила поліція враз з її кузином Ернестом Ізбестер з Гумбонт, Саск., на волокитстві і їх обох приарештувала в місцевости Вакав, Саск.

При поліційнім допиті дівчина оповіла, що вона втекла з дому своєї бабуні. Вона стрінулася з Ізбестером в липні с. р. і обоє разом вандрували по Канаді, доконуючи по дорозі ріжних злочинів. Вони обоє переїздили з місця на місце крадькома в тягарових возах, очевидно без оплати тікетів і вривалися до ріжних склепів для грабіжу. Жили, де попало. Не одну ніч перебували під голим небом. Їх двічи арештувала поліція, однак їм оба рази удалося утечи з вязниці.

В Вакав місцева поліція якось попала на їх слід і почала за ними розшукувати. Вони обоє скрилися в тягаровім ваґоні. Підчас того, як поліцай, шукаючи за ними, переходив попри ваґон, Ізбестер вискочив нагло з ваґону і вдарив поліцая важким предметом по голові. Однак поліцай мав тверду чашку і удар Ізбестера не дуже йому пошкодив. Поліцай витягнув револьвер і тоді волоцюги здалися. Їх відвезли до тюрми і засудили на сім місяців.

РЕЗИҐНАЦІЯ ПОСЛА РАЙХА.

Жидівський „Нає Гайнт" повідомляє, що голова соймового Жидівського Кола посол др. Леон Райх їде після закінчення сіоністичного конґресу у Відні на довгий час до Америки і тому зрезиґнує зі свого становища голови клюбу. В цій резиґнації добачують перше признання завзятих приклонників жидівсько-польської угоди в банкроцтві їх надій на користи з угоди.

ХТО ТАКИЙ ЗБИШКО ЦИҐАНЕВІЧ?

Для численних аматорів спорту й важкої атлетики зокрема, певне цікаво буде дізнатися, що славлений Поляками „родак" Збишко Циґаневіч є таким самим „родаком", як Макаревіч або Брайтбарт, як Дідур у співі, Шопен у музиці та Копернік в астрономії. Циґаневіч є родом з Калуша, а його батько був греко-католиком, звався Циган і жив бідно як екзекутор при Писарській вулиці. Молодий Циган прозвав себе Циґаневічем в ґімназії, коли побачив успіх на своїх перших писах.

УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДЯНИНЕ!

Коли читаєш, що старому краєви грозить страшна руїна від голоду, повені та ляцького насильства, то памятай, що на тій землі жили Твої батьки, що там живуть Твої Рідні!

Коли читаєш, що скровавлена Рідна Твоя земля в голодових судорогах благає помочі для немічних дітий, інвалідів та старців — то тям, що вона звертається до Тебе!

Коли читаєш поклик до американської іміґрації — то знай, що Тебе особисто закликають стати в ряди тих, які бажають волі Рідному Краєви.

Закінчуючи серпневу збірку кличемо до Тебе український читачу: Твоїм обовязком помогти братови! Хай в списку жертводавців на поміч інвалідам, сиротам, голодним селам, Рідній Школі та Просвіті не бракне Твого імени.

Всі зібрані жертви пересилайте негайно на закінчення серпневої збірки до:

OBYEDNANYE, 847 N. FRANKLIN ST., PHILADELPHIA, PA.

ЗНОВУ ТРИ РОЗСТРІЛИ У ВАРШАВІ.

Доразовий суд над трьома комуністами: Гібнером, Рутковским і Кнєвским у Варшаві закінчивсь присудом смерти на всіх трьох обвинувачених. Оборонці разом з прокуратором особисто поїхали до резиденції президента Войцєховского в Спалі з просьбою уласкавлення засуджених. „Пан Президент не скоржистал з права ласкі" і тому знову розстріляно трьох людей. Натовп між судом і цитаделею був такий величезний, а настрій такий непевний, що поліція вживала „тріків" для змилення товпи: висилала під сильною ескортою порожню вязничну каретку, а вязнів переводила потім иншою дорогою. В часі розстрілу на ріжних місцях Варшави появились червоні прапори; комуністи дістали нову нагоду для аґітації.

ВІДКРИТТЯ НОВОГО ПЛЕМЕНИ.

Італійський дослідник Антоніо Томбазі запевняє, що підчас подорожі на височинах, пустелях Гімаляй найшов нову білу расу людий. Цих диких людий стрічали вже мандрівники, що йшли на Іврест. Але що тоді труди подорожі вичерпали всі сили подорожників, не дізнався світ ніщо близшого про цю расу. Томбазі каже, що недалеко просмику Кабар при помочі сильного далековиду бачив дикуна, що зовсім нагий ступав по склоні гори.

ПІЛСУДСКІ ОБРАЗИВСЯ.

Богато людий, слідкуючих за забавою у війну, яку цього року зааранжували польські ґенерали коло Бродів і Торуня, здивовано стверджували відсутність у всіх цих парадах першого маршалка Польщі Юзефа Пілсудского. В цій справі забрав голос на сторінках „Курера Поранного" сам Пілсудскі, заявляючи, що „маневри відбуто злобно без його участи" та поширено фальшиву вістку про його участь. В звязку з тою заявою польське військове міністерство офіціяльно оголосило, що міністер ґен. Сікорскі повідомив у свій час марш. Пілсудского про маневри й запрохав його взяти у них участь — але Пілсудскі навіть не відповів на запрошення. Як відомо, Пілсудскі й Сікорскі — два великі вороги, й саме на адресу Сікорского Пілсудскі звернув відомі драстичні фрази про автореклям у.

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

НАПЯТНУВАВ СВОГО ПРОТИВНИКА.

В Шікаґо 25-літній Валтер Джансон забагато крутився коло жінки пана Фелесі. Пану Фелесі було того вже забогато і одного разу він, приловивши Джансона на горячім вчинку, звязав йому руки і ноги та, положивши на підлозі, вибрендував йому на лиці знаки: „В. Ф." Фелесім занялася поліція.

ПОЖЕЖА В ЛУЦЬКУ.

Дня 19. м. м. о 11-ій год. вибухла сильна пожежа на передмістю Луцька, Краснім. Сильний вітер розніс вогонь довкруги, тимбільше, що забудування були густо накопичені біля себе. Згоріло 8 господарств в цілости, весь збір цьогорічних жнив. Деякі родини вспіли ледви самі вратувати своє життя. Підчас пожежі був присутний посол Пащук, який зорґанізував ратунковий комітет для погорільців. В часі пожежі зібрано в Луцьку сто кільканацять золотих і роздано погорільцям, як доразову допомогу. Ратунковий комітет робить всі можливі зусилля, щоби не дати загинути погорілим родинам, дати їм змогу обсіятись і поставити дах над головою і жде в цій акції підтримки й допомоги від громадян.

ЩЕ ОДИН ІНТЕЛІҐЕНТНИЙ ХРУНЬ.

Др. Северин Данилович, колишній передовик „Рідного Краю", розпочав на старости літ готинні виступи в станиславівськім „Селянськім прапорі", якого навіть Ільків назвав „орґаном дефензиви". Можна лише поґратулювати журналістичної карієри, що довела нового хлібоїдського ідеольоґа до співробітництва з Кравчуком і Стовпюком!

ЗІЗД ПОЛЬСЬКИХ ПОМІЩИКІВ.

На 11 вересня заповіджено вшехпольській (ендецький) зїзд поміщиків, які будуть „радити" над ухваленим земельним законом, як над кривдою своєю.

ву експедицію до Аерики для
Швайцарський психольоґ д-р
підхмилені вертали до дому на

НАУКОВА ПОДОРОЖ ДО АФРИКИ.

Швайцарський психольоґ д-р Юнґ орґанізує у вересні наукову експедицію до Африки для дослідів над невідомими дикими племенами. Експедиція посуватиметься спочатку берегами Нілю, а потім піде в глибину Африки. Участь в ній бере внук Ракефелера, Мек Кормік, який у великій частині її фінансує.

Ліґа Народів знову відкладає справу міжнародньої розоружної конференції.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 13. вересня. — Збір Ліґи Народів приняв учера резолюцію еспанської делеґації, в якій сказано:

Збір Ліґи Народів доручує Раді Ліґи Народів, щоби провірила ґарантійні договори між поодинокими державами і предложила 7-ому Зборови Ліґи Народів (у вересні, 1926), оскільки вони причинились для загального забезпечення мира.

Збір Ліґи Народів заявляється за дальшою працею для мира при помочі міжнародніх судів, договорів про забезпеченне границь і розоруженне.

Вкінці Збір доручує Раді, щоби поробила приготовання до міжнародньої конференції у справі обмеження зоружень.

Сею резолюцією Збір Ліґи Народів не тільки відкладає справу розоружної конференції на рік, але теж перебиває заходи президента Кулиджа для скликання окремої конференції, бо держави, що належать до Ліґи, звязані своєю заповідженою конференцією і не схотять брати участи в іншій подібній конференції.

Сею постановою Ліґа Народів не хотіла зректися проводу з міжнародньої мирової акції в користь Злучених Держав.

ГОВОРИТИ НЕ ШКОДИТЬ.

ЖЕНЕВА, 13. вересня. — Сьогодня виголосив тут проповідь в протестантській катедральній церкві св. Петра нюйорський протестантський проповідник др. Герри Е. Фосдик.

Його проповідь була проти війни на основі слів Матея „Хто мечем воює, від меча гине".

Він казав, що війна се самоґубство і коли народи не покинуть війни, то се грозить руїною усій цивілізації.

Фосдик казав, що народи повинні змагати до обмеження зоружень і заступити їх співділанням і вкінці довести до того, щоб загалом війну поставити поза законом.

На його проповіди було богато делеґатів на Збір Ліґи Народів з ріжних країв.

ПРОТИ КОМУНІСТИЧНОГО ПОСЛА.

ЛОНДОН, 13. вересня. — Двох послів анґлійського парляменту відказалось їхати на конференцію міжпарляментарної унії у Вашинґтоні з причини, що з ними їде і анґлійський комуністичний посол Саклатлава. Та другі посли таки їдуть, бо кажуть, що інакше Саклатлава самий заступав би цілий анґлійський парлямент.

ФРАНЦУСЬКИЙ ЛЕТУН ЗГИНУВ В НІМЕЧЧИНІ.

ПАРИЖ, 13. вересня. — Відомий французький летун Роберт Тієррі вибрався з Дієдоном Костом на лет до Баґдаду. Та по дорозі в Німеччині біля Фрайбурґа літак розбився і Тієрі згинув на місці, а Кост вийшов з покаліченнями.

У Франції ся пригода викликала велике пригноблення.

ПРОТЕСТУЮТЬ ПРОТИ ДІЯМАНТОВИХ ШПИГУНІВ.

ПАРИЖ, 13. вересня. — Ґазета Аксіон Франсе протестує проти сього, що американський митовий уряд (костомс гавс) платить шпигунам в Европі за викриванне, хто до Америки везе богато дорогоцінностий.

(Американський митовий уряд платить 25% оплати, яку дістане від привезених дорогоцінностий. Наприклад сей, що повідомив уряд про се, що Поля Неґрі везла діяманти, одержав нагороди майже $15,000).

БОЛГАРІЯ ХОЧЕ ОСВОБОДИТИСЬ.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 13. вересня. — Болгарське правительство звернулось до славетної „конференції амбасадорів" в Парижі, щоб забрала відсі свою військову „контрольну комісію", бо Болгарія вже виповнила всі зобовязання щодо розорування.

ХОТІЛИ УБИТИ КОРОЛЯ І КОРОЛЕВУ.

БУКАРЕШТ, столиця Румунії, 13. вересня. — В процесі в Кишеневі, столиці Бесарабії, виявилось, що 485 українських селян із Бесарабії поставлено перед суд за бунт проти румунської влади, яка забрала їм землю і хотіла віддати Румунам.

Рівночасно в Кишиневі відбувається великий ярмарок, на який приїхав румунський король з жінкою. Як кажуть, селяни хотіли їх убити й арештовано кілька осіб з револьверами на дорозі, куди переїздила королівська пара. Сі особи стоять у звязку з обжалуваними.

СПРАВА ОСВОБОДЖЕННЯ АВСТРІЇ ЗПІД КОНТРОЛІ ЛІҐИ.

ВІДЕНЬ, 11. вересня. — Відомість про нові застереження Ліґи Народів з приводу освободження Австрії зпід контролі Ліґи Народів викликала тут велике невдоволення.

Щоб успокоїти публику, австрійський премієр Рамек переказав сюди з Женеви, що він не приймав тих застороґ, а предложить їх австрійському парляментови, який може їх відкинути.

СКЛАДАЮТЬ НА ЛІҐУ.

ЖЕНЕВА, Швайцарія, 11. вересня. — Німеччина не хотіла згодитися в умові з Францією, щоб вона мала право посилати свою армію через Німеччину на поміч Польщі. Тепер Анґлія і Франція хотять остільки зробити уступку для Німеччини, що хотять приняти постанову, що Франція могла би посилати армію через Німеччину лиш тоді, колиб на се дала дозвіл Ліґа Народів.

РЕВОЛЮЦІЙНА ЗАКОННІСТЬ

Разом з большевицькою військовою окупацією на Україну насунула хмара большевицької адміністрації. Скрізь по українських селах большевики насилали своїх людий і обсаджували ними важніші урядові посади, щоби при їх допомозі лекше держати населення в руках. Ще рік тому назад Центральний Комітет комуністичної партії ухвалив був змобілізувати дальших три тисячі партійних робітників і розіслати їх по селах на відповідальні посади. Тим способом в руках большевицьких висланців, які звичайно не знали ні українського села, ні його мови, ні потреб, опинився в переважній частині провід сільських рад, районних і окружних виконуючих комітетів („виконкомів") та инших органів радянської влади. Коло них примазалися як вірні підпомагачі ДЕЯКІ МІСЦЕВІ ОДИНИЦІ, що вміли добре вислуговуватися большевицьким комісарям та зискати їх довіря. Так витворилася большевицька адміністрація на Україні, яку большевики прославили гордо на весь світ „владою українських робітників і селян". Вона мала бути сторожем „революційної законности", як говорять большевики, тобто справедливости і пошановання існуючих законних постанов.

Шукаючи за причинами, чому українське село все ще ніяк не може наломитися до радянської влади, большевики почали від недавна приглядатися по-трохи діяльности своїх органів влади по українських селах. Цею роботою займається від якогось часу головно так звана „Робітничо-селянська Інспекція". Те, що при цій нагоді почало виходити наверх, перевищує всі припущення. Один за другим розкриваються факти, перед якими бліде давний режім царської Росії. Урядничі надужиття, самоволя, хабарництво і инші гріхи колишнього царського чиновництва не тільки що віджили наново, але доведені представниками комуністичної влади до небувалих розмірів.

Перед катеринославським губернським судом відбулася недавно розправа проти одного з таких большевицьких госіпак, голови Іванівської сільради, Запорізької округи, Оникія Ткаченка. Маючи за собою широкі плечі у вищих радянських властий, цей Ткаченко цілими роками був необмеженим „паном і богом" у своїм селі. Тепер після довгих років його „урядування" його судили за такі злочини: вбивства, мордування селян, насилування жінок, розпусту, хабарі, розтрату гроший і богато иншого. Горе було тому, хто посьмів був скаржитися на нього. Не тільки, що Ткаченкові від того нічого не було, але той, хто скаржився, ставав „контрреволюціонером" і був караний за підривання „авторитету радянської влади". Коли в 1923. році іванівські селяни не вибрали Ткаченка наново головою сільради, приїхала з районного виконкому ціла комісія, щоб його підтримати. Голова райвиконкому загрозив селянам, що, як не виберуть Ткаченка, він поставить в селі революційний комітет („ревком") і назначить Такченка диктатором, щоб присмирити бунтівників. Після такої погрози Ткаченко був вибраний знов „одноголосно".

В половині квітня виявилася подібна „діяльність" двох комуністичних діячів, Макара Величка і Кувшика, в селах Піски Радьківські і Гороховатка на Харківщині. Величко, бувший жандармський урядник за царських часів, був визначним комуністом і секретарем районного партійного комітету. Як голова сільради в Пісках він брав від селян хабарі не тільки грішми, але навіть шапками, кожухами, чобітьми та иншим останнім селянським дорібком, пропивав гроші, складені селянами на сільсько-господарський податок, та обікрав сільсько-господарське товариство. Уповноважений окружного партійного комітету, який приїздив розглядати жалоби на Величка, найшов його діяльність правильною. — Кувшик як голова сільради в Бороськім, бив селян, брав хабарі та протратив громадські гроші. Він теж належав до комуністичної партії.

В Суботівці на Катеринославщині начальник окружної поліції Ковбасюк казав арештованих селян мучити найлютішими тортурами. Катеринославський суд засудив його на кару смерти. Цю кару замінено йому в дорозі ласки на пять років тюрми.

В криворіжській окрузі, теж на Катеринославщині, притягнено до судової відповідальности два районні виконкоми за карні надужиття при виконуванню урядових обовязків.

Волинський губернський суд засудив двох агентів губернської поліції на розстріл за хабарництво і вимушування гроший.

В троїцькім районі на Одещині в районнім виконкомі „пропали" гроші зібрані селянами на будову школи. Голова троїцької сільради накладав на селян при збиранню податку окремий додаток для себе за свій „труд".

Цілий ряд зловживань радянської адміністрації викрито в квітні на Херсонщині. Спеціяльна комісія викрила в шістьох округах Херсонщини масові надужиття голів сільрад, комнезамів і комітетів взаємодопомоги. Вони витрачували селянські гроші, брали хабарі і знущалися над селянами. Звільнено з роботи понад 100 голов і секретарів. Більшість їх віддано під суд. — В Голті на Херсонщині викрито хабарництво і розтрату громадських гроший в місцевій міліції. Кожний начальник районної міліції, уступаючи з посади, брав від свого наслідника „відступне" відповідно до „доходів" з хабарів, які він мав на цій посаді. — У самім Херсоні арештовано на початку квітня шефа міської поліції і його помічника, директора вязниці, поліційного контрольора і начальника фінансового відділу окружного виконкому. Всіх їх обвинувачується в розтраті громадських гроший, хабарництві та иншім зловживанню урядової власти. Для ревізії херсонської поліції вислана з Харкова окрема комісія.

Цих декілька фактів з діяльности большевицької адміністрації на Україні вибрані з харківської преси за один місяць квітень. Їх досить, щоб мати яскравий образ тої „революційної законности", яка панує тепер на Україні. Тільки даремне радянська преса старається представити ці факти як одиничні випадки, в яких завинили окремі особи. Це не одиничні випадки, а ціла система адміністрації, яка мусіла вирости на ґрунті терору і насилля, яким насаджувалася большевицька влада на Україні. Щоб її викорінити, не досить засудити одного чи другого большевицького хабарника навіть на кару смерти. Радянська адміністраційна самоволя буде існувати так довго, поки на місце большевицької диктатури не стане демократична влада, оперта на волі і співпраці цілого українського народу.

М. Калинівський.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ГАЗЕТИ БО [illegible] ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА [illegible]

ДВІ МІРИ

(Україна і большевицька охорона національних меншостий).

Національна політика большевиків забезпечує в засаді всім національним меншостям у радянських републиках повну рівноправність і свободу розвитку. На радянській Україні ця засада переведена большевиками в життя до крайніх меж. Кожна найдрібнійша оселя чужих кольоністів має свою сільраду, яка урядує на рідній мові і на цій мові зноситься з вищою владою. Де є більша кількість таких осель, там вони виділені в **національні райони.** Так маємо на Україні німецькі райони на Катеринославщині, Одещині і Донеччині, болгарські райони на Катеринославщині, польські і чеські адміністраційні громади на правобережній Україні, жидівські кольонії на південній Україні, врешті автономну молдаванську републику на Одещині. Для національних меншостей на Україні удержуються їх школи, видаються книжки, шкільні підручники, ґазети, основуються культурні і економічні орґанізації і инше.

На перший погляд тут все в порядку, але інакше, коли цій большевицькій роботі придивитися з близька. Під покришкою охорони національних меншостей большевики провадять на Україні плянове збирання і скріплювання всіх чужих елементів, які можна-б використати для ослаблення української національної більшости. Наслідком цеї роботи Україна вже сьогодня засіяна густою сіткою чужонаціональних адміністраційних орґанізацій, який штучно розривають суцільний український національний орґанізм.

Цілий ряд яскравих прикладів показує, як большевики ніби то для охорони національних меншостей **розшарпують на кусні живе українське національне тіло.** На півдні України вони виділили великі простори земель, покинені в час голоду і пошестей українськими селянами, під **жидівську кольонізацію.** З жидівських осель на цих землях творяться наперед жидівські райони, а пізніще плянується утворення з них окремої жидівської републики. Разом з німецькими, болгарськими, грецькими і иншими чужими кольоніями, що розкинені по південній Україні, ця жидівська република відріже Україні доступ до Чорного моря. Утворена недавно на Одещині автономна **молдаванська република** викроена большевиками з осель заселених 70% українським населенням. Цеї „републики" треба було большевикам на те, щоб колоти нею в очі свою сусідку — Румунію. Тепер там вводиться серед українського населення в школі і уряді молдаванщину тільки тому, що цього вимагає „вища" большевицька політика. Подібно на Правобережжі большевики на „злість" Польщі піддержують штучно **польську** національну меншість. На Волині, Поділлі і Київщині вони фабрикують Поляків з Українців римо-католицького віроісповідання, заклали для них дотепер біля 250 польських шкіл, ряд фахових вищих шкіл, основують по селах польські читальні тощо. Під фірмою охорони польської національної меншости віддається тим способом на поталу польщення тисячі чисто українського населення.

Окреме становище займає на радянській Україні **російська національна меншість.** Хоч вона, по даним большевицької статистики, творить всього 15% населення України, по закону вона рахується не національною меншістю, а **другою державною нацією** України, рівнорядною з українською. В практиці українська нація займає супроти неї все ще не рівнорядне становище. Кожне розширення прав української [illegible] в українській державі [illegible]

ми большевицькими колами як кривда і безправство. Цілком недавно серед московських большевиків счинився небувалий крик за те, що харківський уряд вимагає від російських і жидівських фірм на Україні, щоби вони передплачували українську урядову ґазету, де друкується по українськи і по російськи урядові розпорядки. Московський комуніст Ларін назвав таку вимогу, щоби силувати Москалів в українській державі брати в руки українську ґазету, — „жартаме, які йдуть вже далеко", і харківському урядові не лишалось нічого, як скасувати цю постанову і потягти винних до відповідальности. Цей випадок дуже ярко освітлює дійсні національні відносини на радянській Україні: На першому місці в ній все ще стоять потреби російської державної нації, далі йдуть національні меншости, за ними на третьому місці несміливо пробиває собі дорогу — українська більшість.

Ця большевицька гра з національними меншостями на Україні стає ще більш характеристична, коли порівняти з нею цю другу мірку, яку пристосовують большевики до **української меншости поза межами України.** На Московщині, у російській радянській републиці (РСФР) є великі простори заселені Українцями, без порівнання більші від дрібних чужих кольоній на Україні. По большевицьким даним живе на Саратовщині поверх 250 тисяч Українців. Вони живуть там цілими волостями в повітах єланському, балашівському, камишенському, аткарському і инших. Далі на Самарщині живе поверх 300 тисяч Українців. В прикордонній полосі лишилося по російськім і білоруськім боці багато чисто українських сіл. Сюди належать частини мінської губернії, далі частини курської, вороніжської губерній, ростовської округи на Донщині і т. д. Ще в минулому році відділено від України таганрозьку і шахтинську округи і прилучено до „Восточно-западної Области" російської републики. При ріжних нагодах стрічається і в большевицьких ґазетах повідомлення про те, що ціла сила прикордонних українських сіл, які опинилися по російськім боці, домагаються депутаціями і петиціями прилучення до України.

Яке становище цеї української національної меншости на Московщині, кількість якої йде в міліони? Отже, та сама большевицька влада, яка на Україні зі свічкою в руках вишукує мало що не кожного чужого кольоніста, щоб зробити з нього національну меншість, цілком не бачить українських національних меншостей поза межами України і **зараховує їх попросту до московської нації.** Ось декілька фактів з большевицького джерела: На **Саратовщині** для поверх 250 тисяч Українців існує всього дві українські школи. Одна з них в селі Сокурах, друга на хуторі Михайловському. Це все має вистарчить на поверх 25 тисяч українських дітей шкільного віку. В самім Саратові українських дітей шкільного віку понад 200, а української школи немає. На конференції робітників освіти національних меншостей, що відбулася минувшої осени в Саратові, обговорювалася найдокладнійше справа шкіл для Татар Мордвинів, хоч їх на Саратівщині тільки 145 тисяч, а не згадано ні словечком про школи для Українців, яких там поверх чверть міліона. Показалося, що при комісії для національних меншостей не було навіть українського співробітника, бо, мовляв, нічим його платити.

Харківські „Вісти" помістили недавно з тої нагоди письмо [illegible] ратівщини до саратовського губернського Виконуючого Комітету, в якому пишеться між ин. слідуюче: „Ми нижче підписані, учні ВУЗів, робфаків та инших совітських закладів міста Саратова, селяне-Українці саратовської губернії, повідомляємо, що, коли приїздимо додому, то наші діти, батьки, брати і сестри та инші родичі говорять нам: Ми чули, що Ленін розширив кождому народові вчитися своєму рідному слову на рідній мові, тобто на вкраїнській мові, а **наших дітей і теперечки вчать так, як і при цареві.** Чи діждемось ми коли-небудь почути в школі українську мову? Так питають нас, — пишуть студенти, — наші односельчане. Відповісти на це дражливе питання нам було важко і ми обіцяли по приїзді до Саратова вияснити все."

Ще яскравіще малює становище української меншости на Московщині лист одного учителя із **Самарщини** до Укр. Державного Видавництва у Харкові, надрукований теж у харківських „Вістях." „Любі брати, — пише він, — не дайте нам загинути на чужині в такій страшній темряві, пришліть нам духової поживи... Я був на XII. повітовім зїзді й вийшов звідти з таким тяжким почуттям, що вмру і не забуду. Як зайшла мова про національні меншости, всіх згадали: і мордву і чуванів і татар і киргізів, а **про Українців,** що їх в Саратовщині понад 300 тисяч, **ніхто ані пари з уст."**

Наведені факти показують виразно два обличча большевицької політики супроти Українців. Української більшости на її власній території їм вже не знищити. Тому вони пробують бодай ослабити цю більшість, розшматувати українські землі в імя „рівноправности" національних меншостей. За те там, де українське населення в меншости, продовжується проти нього дальше робота безпощадного московщення давніми царськими способами.

М. К.

ОСИП МАКОВЕЙ

СМЕРТЬ.

Горить понад зорями місяць як жар,
Летять полонинами тіни від хмар.
Імлою вкривається заспаний яр.

У сеяві ночі на кручі стрімкій
Смерека лежить у могилі мягкій,
Повалена громом на вічний спокій.

Посестри шумлять і поникла трава...
На зломанім пні мов сама нежива
Куняє у думах надута сова.

МАТВІЙ КОСТИШИН.

ПРИ ПЛУЗІ...

Засвітила Божа днина,
Пробудився зі сну світ,
Соловейко вже щебече,
На добрийдень шле привіт.
Вже погасли ясні зорі,
Мала пчілка вже гуде,
Чути віз десь тарахкоче,
Там плугатор в поле йде.
Там високо, мов у хмарі,
Жайворонок вже дзвенить,
Біля гаю мужик оре,
Ярмо скрипить і скрипить.
Буйний вітер повіває,
Гомін скрипоту несе...
Гей, соб, гей соб круторогі,
Бо чорт пана наднесе,
Тай не дасть нам доорати,
Ні засіяти її
Гей!.. гей!.. разом круторогі,
Спішіть дітоньки мої!
Дооремо, поки сонце
За горами еще спить,
То сия бісів не почує
Як ярмо на вас скрипить...

— — — — — — — —

Аж поглянув старий батько
На широкий довгий шлях —
Там курява піднялася,
На кони женеться Лях...
Гов птру, гов птру, круторогі,
Бо вже їде чортів брат,
Поведе нас як на стричок,
Забирає люди кат.
Задумався старий батько,
На чепиги ся підпер,
Задрожали старі кости
Буки, буки ждуть тепер...
Гей! гей!.. рідна моя ниво!..
Покриєшся знов в бурян
Як бувало. Не дасть тебе
Обробити лихий пан.

Джемейка, Л. Ай. Н. Й.

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays
at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 8, 1879
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА:	
Three cents a copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сити і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ДОПИСІ.

ЧЕСТЕР, ПА.

Віче в справі голодуючих.

В сучасний момент упав голод на українське село на нашій землиці в додатку до тих нещасть, які нанесла нам жорстока Польща і Москва. Як по других громадах на прибраній землі Вашинґтона, так і ми Честерці, котрі нераз дали довід любови до неньки України, також і тепер не остались позаду, а наслідуючи других скликали й у себе віче.

Урядники усіх українських товариств, парохії і брацтв зійшлись і по коротких нарадах дійшли до згоди та вибрали комітет, до котрого увійшли: Теодор Левчишин, Іван Чопек і Д. Мартин. Вони скликали віче 2-го серпня, на котре запросили нам звісних бесідників на 2-гу годину. Віче одчинив Т. Левчишин і пояснив ціль нашого зібрання, та покликав на предсідателя п. Василя Стецулу. Сей завізвав до спокою і порядку, щоби зрозуміло вислухати референта, і покликав дра В. Галана до виголошення промови. Д-р Галан у своїй півторагодинній промові вказав на способи помочі в боротьбі українському народови.

Він казав, що мета ворогів наших засимілювати другі народи. На самій радянській Україні згинуло від 1914 до 1923 року 10 міліонів нашого народу. Забрали народови всей хліб при помочі салдатів, котрих Москва наслала зробити її діло.

Не в одмінній формі робила і робить панська Польща, котра теж хоче населити наш край мазурнею. Позамикали Ляхи українські школи, наше світло правди. Перемінили наші святині-церкви на косьцюлки. В самім Поліссю і на Холмщині понад 100 церков захопили на косьцьоли. Нищать села економічно, щоби бідний селянин не мав що продати на заплаченнє податку.

Тепер український селянин не може рідної землиці купити, і в крайній розпуці зі слезами в очах утікає в світ за очі до Франції, а навіть як кажуть і до Марокка, яко охотники до союзного ворога, чи теж до Бразилії, до Арґентини в дикі праліси. Чи ми маємо, казав, на се спокійно дивитись? Прийдім же в поміч сьому народови в таку страшну годину.

Відтак по скінченню бесіди д-ра Галана при кінци прийшов до слів наш парох о. А. Лотович і заохочував до єдности та згоди. Чи ми маємо бути по заду других громад? — питався він — чи може ще дамо добрий примір другим?

З черги пішла збірка по галі: о. А. Лотович $5.00 решта дрібними жертвами; разом $61..00 і один цент. (Той один цент то большевицький, так вони помагають голодуючим).

По відтрученню розходів решту в сумі $44.00 відіслано до Обєднання.

Петро Михайлиця.

Осип Маковей.

ГЕРОЯМ.

Слава, слава вам, герої
Від серпа, коси і плуга!
Не страшні вам люті бої,
Хоч у серцю жаль і туга.
Дома жінка, дома діти —
Ні! Не згадуйте ніколи!
Не пора в селі сидіти,
Знову треба хлопа в поли.

Землю вже пушки з'орали,
Скиби в нивах як окопи,
Зерно сіють самопали,
Вже й лежать кріваві копи.
Хоч зима, а жниво свіже!
Скільки по полях насіння!
Се хлопи молотять збіже
Для нового покоління...

Хто навчив вас так орати,
Мозолисті хлопські руки?
Хто навчив вас так вмирати,
За свій край приймати муки?
Слава, слава вам, селяне!
Лютий ворог вас не згубить!
На могили син погляне
І свій край ще більш полю- [бить.

В Гуменнім, 22. грудня, 1914.

ПОЕТИ І ПОЕЗІЇ.

Кождий поет, чи він більше талановитий, чи менше, має вроджений дар поетичний. Але жаден поет, навіть найбільше талановитий, не може розвинутись і удосконалюватись, коли не читає творів других поетів, а особливо — добрих поетів.

Навіть набільші поети писали свої твори під впливом других великих поетів іноді навіть других національностий.

Правда, не кождий поет вміє сей вплив відповідно використати, але також правда, що без того впливу поет останеться на тому початковому стані, на якому вперве взявся писати свої поетичні проби.

Длятого ся стара але все дуже добра вказівка для поетів: Читайте твори других поетів, не раз, але 10 разів! — завсіди останеться золотою гадкою.

Українські поети повинні читати, як найбільше твори українських поетів.

В Америці є чимало українських поетів, а деякі з них вже доволі вибилися своїм таланом. Котрі виказались більшими успіхами, безперечно більше читали! Але всі українські поети, все, і всюди повинні тямити сей заповіт: Читати як найбільше творів українських поетів.

Книгарня Свободи має на складі такі збірники українських поетів.

...СВІЖІ НЕПОРОСЛІ ДВІ ЧОРНІ МОГИЛИ.

Дві гарфи золотострунні заніміли на віки.

Довгі роки дзвеніли вони по всій Україні у час погоди і негоди, у час великий і малий.

Не „давали спати ходячому, серцем завмірати і гнилою колодою по світу тинятись".

Дві гарфи на віки...

Два серця великі замовкли для України.

Довгі роки бились вони безугавку і раділи радощами народу і боліли болем його.

Два серця — для України.

Маковей і Самійленко померли...

Один **тут**, другий **там**, а обидва на рідній землі. Один у маленькій галицькій містині, другий в наддніпрянській під Києвом.

Здається нам: Немов учора ми дивилися в добре, усміхнене лице Маковея і раділи його веселою розмовою. Немов учора стискали його роботящу руку і слухали заохоти та побажань у літературній роботі.

„Література — невдячна нива на Україні — говорив до нас на прощанне. — Але ви не жалуйтесь, не збочуйте з дороги, а йдіть з піднесеним чолом до наміченої цілі".

Немов учора був і говорив...

А Самійленко!...

Лиха доля, як вихор перекотиполе, гнала його просторами України. Загнала в маленьке галицьке село, де зазнав усів дібр еміграції. Хоч і між своїми, та далеко від рідних сторін проживав останні роки.

А невимовна туга ржою сідала на серце і гризла його в день і в ночі.

Не видержав. Чув, що серце вже ледви тріпочеться, що швидко спиниться, замовкне.

І забажав вернути там, де вперше побачив сонце, почув шепіт трав і вимовив велике слово.

Поїхав над Дніпро — зложити струджені кости у рідній стороні.

Поїхав, поглянув ще раз і склонив голову на сон, на вічний...

Маковей-Самійленко...

Два велетні упали одночасно.

„О них же вся Україна постона".

Виросли дві свіжі могили, такі свіжі, а такі дорогі нам усім.

Висипмож над велитнями два кургани високі, щоб були видні так далеко, як далеко лунав їх голос.

Галактіон Чіпка.

ВИМИРАЮТЬ СИБІРСЬКІ ПЛЕМЕНА.

Багато племен, що живуть на склонах і долинах Алтайських гір у Сибірі, навістили такі страшні пошести, що побоюються, що вони зовсім можуть вимерти. Є то племена: Хакасів, Зіратів і Шорців. Недуги принесли міські крамарі і торговці, а поширилися тому так скоро, бо там по селах нема зовсім лікарської помочі.

ЗА ОДИН УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВОПИС.

До цего часу не встановлено ще одного українського правопису. Від якогось часу на Радянській Україні працює над цим спеціяльна комісія вчених під проводом Народнього Комісаріяту Освіти. В половині серпня відбулося в Харкові засідання цеї державної комісії, на якім дав доклад народній комсар освіти Шумський.

В свому докладі Шумський зазначив, що комісія в своїй праці має виходити з сучасної літературної мови, що є синтезом основних народніх діялектів, прийнявши за основу „найголовнійші правила українського правопису Всеукраїнської Академії Наук", затверджені Наркомосвітою У. С. Р. Р. 1921 р. Завдання це в інтересах школи й державних установ в звязку з українізацією слід здійснити до 1. січня. Літературна українська мова розвинулась вже до такого ступня, що це завдання — встановлення єдности правопису й уніфікації морфольоґії слів, чого вимагає життя, є цілком досяжне.

Засідання ухвалило за бажане запросити до роботи комісії західно-українських граматиків і знавців мови як В. Гнатюка, В. Сімовича, та Ст. Смаль-Стоцького.

О. Синявський зробив доповідь про плян роботи комісії.

Комісія має унормувати сучасну літературну українську мову щодо правопису форм слів, відповідно до сучасного державного і суспільного життя. Комісія має уложити правила правопису укр. літературної мови в як найпрактичнійшу систему. Праця комісії повинна полягати в підготовці збірника правил українського правопису.

На засіданні вибрано такі підкомісії:

1. Правопису окремих літер;
2. Правопису й нормування флексій;
3. Правопису чужих слів;
4. Пунктуації й ин.;
5. Альфабетного словничка чужих слів;
6. Української граматичної термінольоґії;
7. Альфабету.

Підкомісії зобовязані закінчити працю до 15. жовтня 1925 року і про свою роботу повідомляти президію комісії. Кожний з членів комісії може брати участь в якій завгодно підкомісії.

Вибрано президію комісії в складі Шумського, Солодуба, Кримського й Синявського.

ДО ДІВЧИНИ.

В далекій чужині я тут проживаю,
Та тебе, дівчино, усе памятаю.
І поки я жити на сім світі буду,
Тебе, дівчинонько, я не позабуду.
І Бога я прошу, щоб дав нам зійтися,
І укупі жити, вже не розійтися.
І щоб любов наша була усе щира,
Для нашого щастя, для добра і мира.

Форд Сіті, Па. **Л. Т.**

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

И. К., Нюарк, Н. Дж. — Просимо писати дописі дуже виразно, читко і тільки по одній стороні паперу. Інакше ми дописий не можемо використати для часописі.

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ.

Сава Чалий.

(Історичне оповідання).

(24)

— Ми нічого не думали, бо ніколи було, — відповів один.

— Якто, не було коли?

— Не було коли, бо ми християни.

— Християнин не має часу думати?

— Перед смертію не має, бо молиться, щоби Бог простив йому його гріхи. Ми, з панської ласки вмремо, отже треба нам було номиритися з нашим Богом, щоби наших гріхів не нести на той світ.

— То таки жаден з вас не надумався пристати до Павла Кушка? Подумайте, що ваша смерть не буде солодка. Як підете по голову Чалого, то вже тимсамим спасетеся від смерти, бо я пущу вас. Як голова Чалого впаде, то не лиш волю дістанете, але й поле.

— Ми Кушкови не завидуємо. Нехай вдавиться тим полем і тою волею!

— Він вже вдавився. Я його повісив за те, що хотів убити Чалого...

Гайдамаки випулили очи на Шаравского.

— Не вірите, що я його повісив?

— Та чому ні, — гайдамака відповів. — Але хиба не за те, що важив на Чалого. Хиба покаявся і не хотів зробити так, як ви хотіли.

— Отже хотів і за те я стратив його. Я тепер вже знаю, з ким говорю, отже виявлю вам мою правдиву думку. Слухайте! Я мому панови, Бог би його побив! служив вірно. Зате він тяжко скривдив мене. Я рішився заплатити йому за се. Найлекше, гадав я, пімститися, як піду до гаяйдамаків; до Чалого, котрого добре знаю. До него пробратися загадав я при вашій помочи. Але я вас ще не знав. Я боявся зради. Того й я зробив з вами пробу, питаючи, хто з вас купить собі жите, волю й землю, вбиваючи Чалого. Зголосився тільки один. Я випустив його, гадаючи, що він втече. Але коли показалося, що він справді Чалого хоче вбити, я його приказав повісити. З вас жаден не зголосився на Юду. Отже гадаю, що й мені не будете Юдою, як я з вами виберуся до Чалого.

Настала довга мовчанка. Шаравскі ждав, що гайдамаки на се скажуть. Гайдамаки не вірили своїм ухам і мовчали.

— Не вірите? — Шаравскі спитав. — Ще раз питаю: Возьмете мене з собою, як вас випущу? Заведете мене до Чалого? Як ні, то вас лишу тут і сам втечу на Запороже. Але я в тамтих сторонах ніколи не бував і не знаю, як Чалого знайти.

Гайдамаки ще раз глянули один на одного і той, що Шаравському все відповідав, промовив:

— Як жартуєте, то нам від того не буде гірше. Як не жартуете, бо на світі бувають всякі дива, то до Чалого заведемо вас.

Гайдамаки вдивилися в Шаравского, цікаві, що він тепер скаже.

— Зараз покажу вам, що не жартую, — Шаравскі сказав, виймаючи зза пояса два ключі.

— Дивіть. Даю вам сі ключі. Сим меншим відчинете всі колодки при ваших залізах. Се зробите середупівночи. Тих дверий, якими вас впускають в темницю, й не пробуйте відчиняти. Ключа від них не даю вам, бо сам не маю і перед дверми стоїть сильна варта. З вашої темниці ведуть ковані двері до другої, з другої до третої. З третої входиться до комори наповненої старим залізом, а з комори на мале подвіре. Праворуч є фіртка в сад. Отже ключа до дверий між вашою темницею і сусідною, дам вам тепер. Прочі двері і фіртка будуть тільки приперті. Вийдіть тоді, коли нічна варта буде голосити північ. Вийшовши відси, йдіть лісом попри дорогу на Райгород. В лісі за другою каплицею буду вас дожидати. Згода?

— Як не жартуєте, то згода! — гайдамака відповів. — Як жартуєте, то гірше нам не буде, як було Наливайкови.

— Добре було би, як би ви мали коні. Бо я буду мати коня.

— Кіньми ви не журіться. В тім наша голова, щоби ми не били ногами.

— Ключів не подам вам, бо може нас хто з далека підглядає і побачив би, що вам щось даю. Ключі згублю, переходячи попри вас.

Шаравскі встав і став проходжуватися. Переходячи попри скованy купу, випустив в руки два ключі. Один гайдамака взяв їх непомітно і всунув за пазуху. — Шаравскі свиснув і гайдамаків знов відвели в темницю.

Коли вже цілком смерклося, гайдамаки стали обережно, щоби не дзвонити ланцами, здіймати з себе заліза. Коли один всунув ключ у двері, другий кахикав, щоби не було чути, як в замку обертаєся ключ, як тріщать відчинювані двері. Всьо було так, як то Шаравскі гайдамакам розказав був. Вийшли на світ божий, вийшли з Немирова. Зайшли під найближче від Немирова село. Один пішов у село і по якімсь часі вернув з шістьма окульбаченими кіньми. Дали хлопи. Почвалали дорогою на Райгород, цілком не скрадаючися лісом. В ліс виїхали аж за другою каплицею, де знайшли Шаравского. Взяли його між себе і почвалали далі.

*

Чалий і Осипенко поїхали до Січи. Пішли просто до кошового отамана. Кошовим був тоді Іван Милашевич.

— Ви хочете знати, чи гайдамаки можуть надіятися більшої помочи від Запорожа, — отаман промовив, вислухавши їх. — Дякуйте Всевишньому, що ми ще не змушені бити вас. Такі прикази з Москви вже є, але воєнні клопоти Москаля не позволяють йому пильнувати, щоби ми ті прикази виконували.

— Або Москаль годен присилувати вас?

— В році 1709 ми мали не таку силу, як тепер. Були дужші, та про те Москаль взяв наш город і зруйнував. Ми мусіли нашу січ покласти на татарській земли. На Запорожу газдували Москалі. Що лиш другий рік минає, як ми допросилися до дого, що нас впустили назад на Запороже аж по ріку Самару. Ми на тім нашім Запорожу ще укріпилися наново так, щоби вже не треба було боятися нової московської напасти: нової руїни Січи. Нам не лиш не вільно помагати гайдамакам. Москва жадає від нас, щоби ми обсадили кордон: на Запороже не впускали хлопів, що з Польщі втікають від панщини. Приказують нам ловити гайдамаків і відсилати їх до Польщі, передавати польським панам на кару.

— Але ви сего не робите.

— Ще не робимо, бо як я вже сказав, Москаль має тепер воєнні клопоти. Він звоює Крим. До сеї війни потребує нас, отже не може наставати, щоби ми справді воювали ще й з гайдамаками. Як скінчиться війна з Кримом, то хто знає, як то буде. Тепер вам від нас нічого боятися. Тільки не дуже пхайтеся нам на очи. Хлопів, що до нас втікають від панщини, порозселюємо так, що Москаль нічого про се не буде знати. Гайдамацькі ватаги нехай не вештаються по шляхах, нехай виминають густійші оселі. Так ми не будемо знати, що на запорожських землях більша сила гайдамаків і не будемо мусіли робити походів проти вас.

— А як би розгорілось велике повстане України проти Польщі? Чи тоді Запороже прийде з помочию?

— До такого повстаня ще далеко. До тої пори може й Запороже наново залюдниться і сила запорожського війска буде більша. Але до того прийде не за рік, ані за два. Ще рора про се балакати.

Кошовий підійшов до дверий, бо хтось застукав. Відхилив двері, вийшов і зараз вернув зі жмутом листів.

— То був гінець з гетьманщини, — сказав, кладучи листи на столі. — Заждіть хвильку, заки прочитаю. Може є що важне, що нагле... Є письмо від Правленія гетьманського уряду. Від гетьманського уряду без гетьмана! Аж лячно зазирати. Мабуть якась нова московська напасть.

Отаман розпечатав і став читати. Що то справді була якась напасть, Чалий і Осипенко вичитали з лиця кошового.

— Не казав я? Мать би їх мордувало! — кошовий крикнув, кинувши листа на стіл.

— Може що про гайдамаків? — Чалий спитав несміло.

— А про когож иншого, як не про них! Пишуть мені, що не добачують ревности в побороюванню гайдамацтва. Пригадують, що проти виразної заборони Запорожці далі помагають гайдамакам, беручи участь в походах гайдамаків на польських панів. Що гайдамаки, втікаючи перед польськими війсками, дістають захист на землях Запорожа. Що Запороже приймає у себе хлопів, котрі втікли від панщини. Грозять нам, що як не обсадимо добре граничної ріки Бог, то обсадить її московське війско. Найліпший кінець письма. Пишуть мені, що гайдамаччина мусить бути здавлена спільними силами Польщі, Росії і Запорожа, бо Польща вже має короля... накиненого Росією. Правленіє гетьманського уряду надіється, що король, накинений православною Росією, не позволить знущатися над православною вірою.

— А попи так рахували на ту Москву!— Зітхнув Чалий.— Не сумнівалися, що Москва, щоби спасти православе, відірве від Польщі цілу Правобічну, цілу Західну Україну! Того й попи підбадьорували гайдамаків. Тепер і попи від нас відвернуться.

— Попи може не відвернуться — кошовий замітив — але Москва проти Польщі таки не збунтують. Хиба, як Москва вже возьме Крим, то може скортить її взяти також решту України, щоби з нею зробити те саме, що робить з Гетьманщиною. Сяк, чи так, за хлопом проти пана Москва не обстане.

— Щож нам, батьку, діяти? — Чалий спитав. — Тепер ні в кут, ні в двері.

— Так часто буває. І Запороже в таких кліщах. Радимо собі як можемо. І ти так роби. На світі нічо не є вічне. Нині так, завтра може бути инакше. Тільки все треба мати голову на карку, в тій голові глузди. Дивитися на всьо пильно наслухувати і так вертіти та крутити, щоби по змозі, на своє вийти.

— Колиж бо ми влізли в таке, що хоч крути й верти, то таки треба вмерти.

— Кажу тобі, що нині є так, завтра може бути инакше. От Запорожа вже не було, тай знов є. Коби тільки вдержалося, то з него колись і вам буде користь.

(Дальше буде).

СТЕЖКА ДО ЗГОДИ.

Як добре, що ми нарешті дочекалися крім мила „Мута" і відповідного міністра освіти. П. Станислав Ґрабскі старається за всіх і за вся та не позволяє, щоб одна нація кривдила другу. Маю вражіння, що за його правління Українці не поважуться докучати Полякам і Жидам, як робили це від часів Казимира Великого.

Щоби співжиття двох братів зробити просто раєм, видається поучаючі книжки для молоді обидвох народів і обидвох полів. В тих книжках стараються автори якнайбільше безсторонно, заразом і делікатно висвітлити спільну історію, виказати обопільні похибки та заохотити до обопільної пошани і любови.

Передімною книжочка якоїсь „професорскі сем. науч. в Пшемисьлю" Анни Фішерувної. Отта Анна взялася і написала розвідку про „Огнем і мечем" Сенкевіча.

Книжочка призначена для учениць і учеників усіх націй, які мусять ликнути божественну „Трильоґію", під загрозою двійки з польского. В своїй розвідці панна Анна старалася по можности безпристрастно висвітлити за майстром Генриком добу боротьби „культури з барбажиньством". До того маючи на увазі зарядження п. міністра освіти, накручувала навіть історичну правду, щоб українська дитина могла це все спокійно стравити.

Польські історики, крім Кубалі, все старалися оправдувати нас за протести проти здирання шкіри, саджения на палі і цілопалень у мідяних биках. Те саме робить і панна Анна, хоч її назвиско: Фішер, вказує, так як Гітлер, Ґавель чи Штрасбурґер, на полонених зпід Ґрунвальду.

Ось кілька квіток з її книжочки, правдивої китиці порозуміння, згоди і культурної толеранції:

Ярема Вишневецький це не різун, кат і опришок у контуші, а „геніуш, ктури ґромі збунтованих хамув (sic!). Поляк незахваний вяри в Боґа, чціцель Марії, практикуйонци католік" і пр. і пр.

Про козаків, яких нам невірно представляв перший-ліпший Грушевський, панна Анна нарешті правдиво говорить так: „Козаци людносць вольна, ружней зразу народовосьці і вяри, пржеважне єднак руска..."

Хмельницький то не якийсь там великий гетьман і пострах шляхецької Польщі, а бунтівник, що „жре і залева сен трунками... потворни еґоїста, ктурему брак вшелькєй ідеі. Нізке інстинкта випелзають з тей души, в кшталтах огидних, брутальних, одсланяйонц хамство, власцiве души козака"...

Загально про Українців висказується панна Анна ще більш толерантно: „Дзіке' розвидножне звежен належи спентаць, а потем допєро освоїць".

Думаю, що тих кілька вимків досить.

Українські унчі мають нагоду дечого навчитися і то не з односторонних своїх історій, а зі шкільної розвідки культурної професорки панни Анни.

Панни Анни Фішер на жаль не знаю особисто. Але представляю її собі. Це мусить бути вже старша особа, непорочна і боговійна. — Що неділі ходить до сповіди, а при кождій нагоді співає:

„Не бендзе Немец плюл нам в [тваж
І дзеці нам ґерманіл".

Галактіон Чіпка.

КАРТА ЗМІНИ АДРЕСИ.

Хто зміняє свою адрес у,нехай долучить почтову марку за 10 центів і вишле сю картку на адресу:

"SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

До Адміністрації „Свободи":

Залучаючи почтову марку на 10 центів прошу змінити мою адресу.

Моя стара адреса була:

Число відділу..........

Імя..........

Улиця..........

Почта..........

Нова адреса є:

Число відділу..........

Імя..........

Улиця..........

Почта..........

ЧЕРВОНИЙ ГЕНЕРАЛ.

Вбивство команданта рад. кавалерійського корпусу Котовского.

Імя Котовского не чуже Україні: його знає передусім населення Херсонщини, Київщини, Поділля та української Бесарабії, про нього певне чували і в Галичині нарівні з іменем Буденного, зоокрема-ж сумній його й незавидній славі мали нагоду зблизька приглянутись УСС-и в Одесі. Базою тієї слави була жорстокість і кровожадність, а проте ці широко у воєнно - революційних часах розповсюджені прикмети не є єдині, які спонукують посвятити Котовському окрему згадку з приводу його таємничої нагальної смерти, про яку голосять ляконічні телеграми. Фігура Котовского й ціла його неймовірна але правдива карієра є надзвичайно характеристичні для тих куріозів, які ми дожили в XX. століттю.

Котовский, уроженець Бесарабії, також і скінчив низшу школу та ходив до середньої сільсько-господарської школи, відкіля його й вигнали, коли був у 7-ій клясі. Котовский відцурався агрономії і посвятився бандитизмові. Вкороткі стає він пострахом цілого краю і неуловимим предметом ловів поліції, а версія, що це любовна драма кинула його на шлях злочину, додала романтичного блеску легендам, які почали кружляти про його розбишацькі подвиги. Зловлений утік раз і другий, аж поки не переніс своєї діяльности на голосний з бандитизму терен Одеси.

Це було 20 літ тому і тоді то Котовский дав себе пізнати в Одесі як один з найсміливіших бандитів великої шайки, що її „спеціяльністю" було спасадити втечею по дахах будинків. Зловили Котовского таким робом, що пожарна сторожа просто затопила стрих півповерхового дому, куди він сховався підчас одної великої облави. На суді Котовский представився, як „анархіст-індивідуаліст". Його присудили на 12 літ каторги.

З вибухом революції Котовский — з титулу свого „анархізму"— тріюмфально вертає до Одеси, а кайдани, якими колись був скований, продають на величезному мітингу за 3000 рублів. З розвитком укр. революції він пірнув у великоміське шумовиння і виринув разом з большевицьким переворотом. Тоді протягом двох днів він сформував разом зі своїми товаришами „по фаху" Мішою Япончем і Домбровским загін з 5000 душ, які новозаведена в Одесі радянська влада одягла, узброїла й перевела в упривілейоване становище, як головну підпору влади на Херсонщині. Домбровского вбили самі таки його вояки. Япончик згинув у виправі проти повставшого Григоріїва (куди на певну смерть вислав його Котовский) а Котовский став єдиним командантом великого вже тоді відділу, і паном життя та смерти Одеси а то й цілого Чорноморя. Коли вибухає повстання Тютюнника — Котовский топить його в морі крови. Котовський був тим, що справив відому „криваву ніч" старшинам галицької армії на одеському залізничному двірці й Котовский взагалі був душею радвлади всюди, де — на її думку — треба було зміцнювати її брутальним і безоглядним терором. Однак швидко поміж Котовским і рад. владою вийшли гострі суперечки: в Котовскім жив все ще „анархіст-індивідуаліст" з такою широкою натурою, для якої навіть межі діяльности команданта дужої збройної сили в часі революційного хаосу були завузькі. Щоби спекатися на якийсь час небезпечного підвладного, радвлада висилає Котовского до Академії генерального штабу. Вийшовши відтіль Котовский стає швидко генералом та обіймає команду над кавалерійським червоним корпусом на Україні, а тим самим доходить до могутніх впливів у державі.

На початку серпня с. р. вбив Котовского його адютант. Підклад і подробиці вбивства окутані тайною, як таємним було теж ціле життя того небуденного авантюриста.

ДОБРЕ СВІТЛО — СЕ ДОБРИЙ ЗІР.

Учені спеціялісти як і всі прочі люди годяться в тому, що наші очі є не лише найбільш скомплікованим, складним органом, а й незвичайно важним і вартісним. Людина своїм зором приймає девять десятих вражінь і тому зір є одною з головних підойм умової розвою людини. Одною з прекмет очей людини є їх здатність автоматично пристосовуватись до обставин, тисячі раз на днину, густо-часто без свідомого нашого зусиля. А тому, що наші очі автоматично приноровлюються до обставин, як і тому, що їх людина часто надуживає і перетомлює, є се передівсім наслідком невластивого освітлення.

Добрим світлом може бути всяке світло: сонячне, електричне, газове, але лише тоді, коли воно досить сильне, стале і незмінчиве і коли не вражає очей. Світло не є добрим, все одно природне воно чи штучне, коли воно за сильне, мерехтить, блимає, або разить очі.

На примір, читання в ваґоні, який проходить через міст або вулицю великого міста поміж високими домами, є шкідливим тому, що світло при такій їзді є змінчиве. Високі доми чи стовпи моста кидають тіни, які, міняючись раз у раз з освітленими місцями, мають той наслідок, що світло міняється, то блисне, то слабне. Світло, що паде просто в очі, неохоронене жадною ослоною, разить і дуже шкодить очам. Досліди над добрим освітленням, пороблені ріжними научними установами, виказали, що належне освітлення причиняється до збільшення й уліпшення праці, зменшення нещасливих випадків та защадження часу.

Досліди, пороблені Американським Товариством Шкільного Образовання, переведені над пяти міліонами шкільної дітвори, виказали, що на кождих одинайцятеро дітий одно має так ушкодженний зір, що не всилі без задержок продовжувати шкільної праці.

До влаштовання належного освітлення вистарчить трохи уваги і доброї волі та не забувати, що „добре світло — се добрий зір".

ЯК ДОВГИЙ Є ДЕНЬ.

Точна довжина дня виносить 23 години 56 хвиль і 4,091 секунд. Це є час, протягом якого земля раз обертається довкола себе. Але той час не є вже на все однаковий. Точно взявши ніодин день не є рівний иншому дневи. Ріжні впливи ділають на оборот землі. До тих впливів належить відплив і приплив моря. Ділають також і сили притягання, які виходять із инших планет, головно від місяця й сонця. Взагалі всі ці впливи опізнюють оборот землі. Давнійше — як можна догадуватися зі старинних звідомлень про темряву — день був коротший. Отже оборот землі триває довше, цебто опізнюється. Він і тепер ще опізнюється, але в дуже малій скількости. Вчені догадуються, що день на протязі сто літ продовжується о 1—1½ мінути.